

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра технології м'ясних, рибних та морепродуктів

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету

Баль-Прилипко Лариса Вацлавівна

«22» травня 2024 р.

“СХВАЛЕНО”

на засіданні кафедри технології

м'ясних, рибних та морепродуктів

Протокол № 9 від 15.05 2024 р.

В.о. завідувача кафедри

Голембовська Наталія Володимирівна

“РОЗГЛЯНУТО”

Гарант ОНП “Нутриціологія”

Гарант ОНП

Тищенко Людмила Миколаївна

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ХАРЧОВА ХІМІЯ**

галузь знань 18 “Виробництво та технології”

спеціальність 181 “Харчові технології”

освітня програма Нутриціологія

факультет харчових технологій та управління якістю продукції АПК

Розробник: Устименко Ігор Миколайович, доцент кафедри технології

м'ясних, рибних та морепродуктів, к.т.н., доцент

Опис навчальної дисципліни

ХАРЧОВА ХІМІЯ

(назва)

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	
Освітній ступінь	«Магістр»
Спеціальність	181 «Харчові технології»
Освітня програма	Нутриціологія
Характеристика навчальної дисципліни	
Вид	обов'язкова
Загальна кількість годин	150
Кількість кредитів ECTS	5
Кількість змістових модулів	2
Форма контролю	Екзамен
Показники навчальної дисципліни для денної форми здобуття вищої освіти	
Курс (рік підготовки)	1
Семестр	1
Лекційні заняття	30 год
Лабораторні заняття	30 год
Самостійна робота	90 год
Кількість тижневих аудиторних годин	4 год

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета отримання здобувачами необхідних знань про склад, природу, будову та перетворення неорганічних і органічних сполук, склад харчової сировини, продуктів її переробки та хімічних перетворень, які протікають при виробництві, зберіганні, і ознайомлення із сучасними методами досліджень.

Завдання знати термінологію та основні поняття харчової хімії, користуватися ними; знати хімічний склад харчової сировини та продукції згідно нормативним документам; знати основні хімічні, фізико-хімічні процеси складових харчової сировини та продукції, що можуть виникати під дією технологічних чинників та факторів; вміти проводити якісний та кількісний аналіз речовин неорганічного та органічного походження харчової сировини та продукції; вміти впроваджувати у виробництво технології харчових продуктів на основі розуміння сутності хімічних, фізико-хімічних перетворень основних компонентів продовольчої сировини впродовж технологічного процесу; організовувати та проводити контроль якості харчової сировини, напівфабрикатів та харчових продуктів із застосуванням сучасних методів; розробляти нові та удосконалювати існуючі харчові технології на основі розуміння хімічних, фізико-хімічних процесів складових сировини та готової продукції; визначати відповідність показників якості сировини, напівфабрикатів і готової продукції нормативним вимогам за допомогою сучасних методів аналізу або контролю.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері харчових технологій.

загальні компетентності (ЗК): ЗК 01. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; ЗК 02. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

спеціальні (фахові) компетентності (СК): СК 1. Здатність обирати та застосовувати спеціалізоване лабораторне і технологічне обладнання та прилади, науковообґрунтовані методи та програмне забезпечення для проведення наукових досліджень у сфері харчових технологій; СК 5. Здатність презентувати та обговорювати результати наукових досліджень і проєктів; СК 6. Здатність забезпечувати якість та безпечність харчових продуктів під час впровадження технологічних інновацій на підприємствах галузі.

Програмні результати навчання (ПРН): ПРН 03. Застосовували спеціальне обладнання, сучасні методи та інструменти, у тому числі математичне і комп'ютерне моделювання для розв'язання складних задач у харчових технологіях; ПРН 04. Застосовувати статистичні методи обробки експериментальних даних в галузі харчових технологій, використовувати спеціалізоване програмне забезпечення для обробки експериментальних даних; ПРН 07. Мати спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері харчових технологій, зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію до фахівців і нефахівців; ПРН 08. Здійснювати захист інтелектуальної власності у сфері харчових технологій, виконувати відповідні патентні дослідження, готувати документи на отримання патентів на винаходи і корисні моделі; ПРН 10. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері харчових технологій, аналізувати їх результати, аргументувати висновки.

2. Програма та структура навчальної дисципліни для повного терміну денної форми здобуття вищої освіти.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							заочна форма					
	Тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Змістовний модуль 1. Вода, білки, вуглеводи: характеристика, склад, властивості і їх зміни під час технологічного процесу.													
Тема 1. Вода. Структура. Властивості. Значення в харчових системах.	1	12	2	–	4	–	6	–	–	–	–	–	–
Тема 2. Дисперсні системи харчових продуктів. Поняття. Характеристика. Утворення.	2	8	2	–	–	–	6	–	–	–	–	–	–
Тема 3. Білкові системи. Склад. Загальна характеристика.	3	12	2	–	4	–	6	–	–	–	–	–	–
Тема 4. Білки. Фізико-хімічні та функціональні властивості.	4	12	2	–	4	–	6	–	–	–	–	–	–
Тема 5. Ліпіди. Склад. Загальна характеристика.	5	12	2	–	4	–	6	–	–	–	–	–	–
Тема 6. Ліпіди. Зміни в ході технологічного процесу та зберігання.	6	12	2	–	4	–	6	–	–	–	–	–	–
Тема 7. Вуглеводи. Характеристика та властивості.	7	12	2	–	4	–	6	–	–	–	–	–	–
Тема 8. Вуглеводи. Фізико-хімічні перетворення.	8	8	2	–	–	–	6	–	–	–	–	–	–
Разом за змістовним модулем 1		88	16	–	24	–	48	–	–	–	–	–	–
Змістовний модуль 2. Полісахариди, фенольні сполуки, харчові кислоти, мінеральні речовини, ферменти: характеристика, склад, властивості і їх зміни під час технологічного процесу.													
Тема 9. Полісахариди. Будова. Загальна характеристика.	9	8	2	–	–	–	6	–	–	–	–	–	–
Тема 10. Полісахариди. Крохмаль та пектинові речовини: основні властивості.	10	8	2	–	–	–	6	–	–	–	–	–	–
Тема 11. Фенольні сполуки харчової продукції та сировини.	11	10	2	–	2	–	6	–	–	–	–	–	–
Тема 12. Харчові кислоти. Характеристика. Властивості.	12	8	2	–	–	–	6	–	–	–	–	–	–
Тема 13. Вітаміни. Значення в харчуванні. Характеристика.	13	12	2	–	4	–	6	–	–	–	–	–	–
Тема 14. Мінеральні речовини. Характеристика. Роль в організмі людини.	14	8	2	–	–	–	6	–	–	–	–	–	–
Тема 15. Ферменти та ферментні препарати.	15	8	2	–	–	–	6	–	–	–	–	–	–
Разом за змістовним модулем 2		62	14	–	6	–	42	–	–	–	–	–	–
Усього годин		150	30	–	30	–	90	–	–	–	–	–	–

3. Теми лабораторних занять

№з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Визначення масової частки вологи та активності води у сировині та харчових продуктах.	4
2.	Якісний аналіз білків сировини та харчових продуктів.	4
3.	Дослідження зміни властивостей білкових систем під впливом технологічних чинників та харчових речовин.	4
4.	Визначення масової частки жиру в сировині та харчових продуктів.	4
5.	Дослідження фізико-хімічних показників якості олій та жирів.	4
6.	Визначення вуглеводів в сировині та харчових продуктах.	4
7.	Вилучення та дослідження фенольних сполук з рослинної харчової сировини.	2
8.	Визначення аскорбінової кислоти в харчових продуктах та сировині.	4

4. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Наведіть найбільш ймовірні причини псування харчових продуктів при зберіганні, які входять до вашого раціону зважаючи на показник активності води.	6
2	Охарактеризуйте харчові продукти, які входять до вашого раціону за ознаками дисперсних систем.	6
3	Розрахуйте амінокислотний скор харчових продуктів, які входять до вашого раціону.	6
4	Процеси, що відбуваються з білками при приготуванні страв, які входять до вашого раціону.	6
5	Дослідження жирнокислотного складу харчових продуктів, які входять до вашого раціону.	6
6	Охарактеризуйте зміни, що відбуваються з жирами харчових продуктів, які входять до вашого раціону при їх зберіганні.	6
7	Охарактеризуйте вуглеводи харчових продуктів, які входять до вашого раціону.	6
8	Охарактеризуйте зміни, що відбуваються з вуглеводами харчових продуктів, які входять до вашого раціону при їх приготуванні.	6
9	Підготуйте доповідь на тему "Пектинові речовини як радіопротектори".	6
10	Охарактеризуйте основні властивості крохмальних клейстерів.	6
11	Основні фенольні сполуки у складі харчових продуктів, які входять до вашого раціону.	6
12	Основні харчові кислоти у складі харчових продуктів, які входять до вашого раціону.	6
13	Основні вітаміни у складі харчових продуктів, які входять до вашого раціону.	6
14	Основні мінеральні речовини у складі харчових продуктів, які входять до вашого раціону.	6
15	Характеристика та принцип дії ферментів та ферментних препаратів при виготовленні харчових продуктів, які входять до вашого раціону.	6

5. Засоби діагностики результатів навчання:

- екзамен;
- модульні тести;
- реферати;
- захист лабораторних робіт.

6. Методи навчання:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
- практичний метод (лабораторні заняття);
- наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
- самостійна робота (виконання завдань).

7. Методи оцінювання.

- екзамен;
- усне та/або письмове опитування;
- модульне тестування;
- реферати;
- захист лабораторних робіт.

8. Розподіл балів, які отримують студенти.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти. Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна та результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу здобувача вищої освіти з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{ат}}$.

9. Навчально-методичне забезпечення

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=4155>);
- конспект лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
- підручники, навчальні посібники, практикум;
- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної форми здобуття вищої освіти.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Боєчко Ф. Ф., Назаренко Н. В. Харчова хімія : навчальний посібник. Черкаси, 2017. 236 с.
2. Belitz H.-D., Grosch W., Schieberle P. Food Chemistry. Berlin : Springer Berlin, Heidelberg, 2009. 1113 p.
3. Харчова хімія : навч. посіб. / Євлаш В. В., Торяник О. І. , Коваленко В. О. та ін. Харків : Світ книг, 2012. 504 с.
4. Харчова хімія : навч. Посіб. / Дуленко Л. В., Горайнова Ю. А., Полякова А.В. Київ: Кондор, 2011. 248 с.
5. Харчова хімія. Мінеральні речовини : навч. посібник / Аксьонова О. Ф., Пілюгіна І. С., Мурликіна Н. В., Кононенко Л. В. Харків : ХДУХТ, 2021. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).
6. Теоретичні основи харчових технологій : навчальний посібник / Пивоваров П. П. та ін. Харків : ХДУХТ, 2010. 363 с.
7. Афанасьєва К. К., Стойчик Т. І. Термінологічний довідник кулінара. Дніпропетровськ : Журфонд, 2015. 114 с.
8. Хацевич О. М., Складанюк М. Б. Хімія та аналіз харчових продуктів : Лабораторний практикум. Навчальнометодичний посібник. Івано-Франківськ : вид. Супрун В. П., 2019. 105 с.
9. Хімія смаку, кольору і запаху : навч. посібник / Борук С. Д., Дійчук В. В., Воробець М. М., Сема О. В. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2020. 80 с.
10. Хацевич О. М., Складанюк М. Б. Хімія та аналіз харчових продуктів: Лабораторний практикум. Навчальнометодичний посібник. Івано-Франківськ : вид. Супрун В.П., 2019. 105 с.
11. Гуменюк О. Л. Харчова хімія : тексти лекцій частина перша для студентів напряму підготовки 181 Харчові технології. Чернігів : ЧНТУ, 2018. 129 с.
12. Гуменюк О. Л. Харчова хімія : тексти лекцій частина друга для студентів напряму підготовки 181 Харчові технології. Чернігів: ЧНТУ, 2018. 155 с.
13. Харчова хімія : методичні вказівки до виконання лабораторних робіт для студентів напряму підготовки 6.051701 "Харчові технології та інженерія" / Гуменюк О. Л. Чернігів : ЧДТУ, 2013. 151 с.
14. Ластухін Ю. О. Хімія природних органічних сполук : навч. посіб. Львів: «Інтелект-Захід», 2005. 560 с.
15. Харчова хімія : навч. посібник / Дуленко Л. В., Горайнова Ю. А., Полякова А. В. та ін. Київ : Кондор, 2012. 248 с.
16. Смоляр В. І. Фізіологія та гігієна харчування. Київ: Здоров'я, 2000. 336 с.
17. Пересічний М. І., Кравченко М. Ф., Карпенко П. О. Технологія продуктів громадського харчування з використанням біологічно активних добавок : монографія. Київ : КНТЕУ, 2003. 322 с.
18. Nielsen S. S. Food analysis. New York : Springer, 2010. 602 p.